

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

MAJ / JUNI

FRIHED TIL TRO

Grundloven og religionsfrihed

NUMMER 3 - 2024

Forsidefoto: Luthersk Missionsforenings bygning havde adresse på Skelgårdsstræde 4 og blev opført omkring 1935 med en udvidelse i 1986. I 2008 blev missionshuset ændret i status – på dispensation – fra foreningsmøder til beboelse. Bygningen blev derefter solgt. Fotograferet omkring 1950-1952.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B4953 - Beskåret

Kilder

- Kurt E. Larsen: Kirkeretninger i Danmark. 2022.
- Karl-Erik Frandsen: Tårnby Landsby – historie og bygningsregistrant. 1989.
- Elna Møller: Taarnby. En Stormandskirke paa Amager. Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1946.
- Baptister på Amager. Købnerkirkens Baptistmenighed 1891-1991. København 1990.
- A. Kierulff Jensen (red.): Amagerbogen. København 1939.
- E25 Jan Chrillesen: Minder og oplevelser. Luthersk Missionsforenings Forlag 1933.
- Personalhistoriske, sognehistoriske og statistiske bidrag til en dansk præste- og sogne-historie (kirkelig geografi) 1849-1949. Lohse 1950.
- Lasse Mortensen: Den danske kirke og modstandskampen 1940-45. De teologiske hoved-strømningers betydning. Historisk Tidsskrift bd. 113, 2013.
- strunge.taarnbybib.net
- www.kristeligt-dagblad.dk/historie/kirkelig-modstandsgruppe-beskyttede-danske-museer-under-besaettelsen
- Diverse folketællinger og kirkebøger for Tårnby sognekommune.
- Wikipedia: Reformationen i Danmark, Martin Luther, de nederlandske på Amager, Indre Mission, Grundtvigianisme m.v.
- danmarkshistorien.dk – opslag om Martin Luther, reformationen og religion.

Besøg vores
hjemmeside

Hvis du vil vide mere

Tjek lokalarkivets hjemmeside på
"lokalarkiv.taarnby.dk"

Copyright

Ophavsretten på billederne og illustrationerne tilhører Tårnby Stads- og Lokalarkiv, en anden institution eller en professionel fotograf. Fotografierne må ikke bruges i andre sammenhænge uden tilladelse. Har du brug for et billede eller en illustration, kan du henvende dig til Tårnby Stads- og Lokalarkiv.

For enkelte billeder har det været umuligt at finde frem til den retmæssige ophavsretsindehaver. Dersom Tårnby Stads- og Lokalarkiv krænker ophavsretten, er det ufrivilligt og utilsigtet. Såfremt du mener, der er materiale, der tilhører dig, bedes du derfor kontakte arkiv.hb@taarnby.dk

Tidsskriftet Glemmer Du er udgivet af:

© Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og Lokalarkivet

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet GLEMMER DU

Research og tekst: Lone Palm Larsen

Redaktion: Lone Palm Larsen

Layout: Susan Thrane Lund

FRIHED TIL TRO

Grundlov og religionsfrihed

I år er det 175 år siden Grundloven trådte i kraft. Den religiøse kamp var et af de mange slag, der blev vundet overfor Kongens enevældige magt over Danmarks befolkning. Ikke alle frihedstiltag skete på én gang. Afvigelser i forhold til den officielle tro var dog noget, der allerede i begyndelsen af 1800-tallet var begyndt at ulme. Det var blandt andet præstens enerolle, udlægningen af biblens ord og dåbens betydning, som gav dønninger i de danske menigheder.

Tårnby blev efter 1849 en af kamppladserne om sjælene – særligt i Sundbyøster og Sundbyvester, hvor mange af hovedstadens tilflyttere slog sig ned. Opbruddet ved at bevæge væk fra den vante egn, kunne også flytte på andre værdier. Der var et stort opsøgende missionsarbejde inden for mange kristne retninger i området.

Konfirmander i 1898 konfirmeret af præsten Henrik Adolph Krøyer ved Tårnby Kirke. En af mange kirkelige begivenheder, der med religionsfriheden kunne vælges at blive udført på en helt anden måde og i en anden kirke. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B275

STATSLIG TRO

Før i tiden afhang folkets formelle tro af Kongens tro. Da reformationen blev indført i Danmark som lov den 30. oktober 1536, gik alle formelt set fra at være katolikker til at blive protestanter. Hvordan det reelt har været på Amager dengang, er svært at vide noget om, men generelt foregik kampen fra katolicisme til protestantisme dog fredeligt i forhold til andre steder i Europa.

Tårnby Kirke var dengang den eneste kirke for de danske amagere på øen.

Der havde ellers været omvæltninger nok allerede for de danske amagere. Omkring 1520 blev bønder fra Nederlandene hentet til Danmark for blandt andet at dyrke hovedkål – hvidkål og rødkål. De danske bønder blev forvist til andre gårde – formentlig på Sjælland, da indvandrerne fik gårde i landsbyerne på Amager.

Murværket i Tårnby Kirke over våbenhusets hvælv afslørede vinduer og andre detaljer, som kun kan forklares med, at kirken har haft et galleri til en stormand og har haft tvillingetårne.

Fotograf: Mogens Strunge

Foto: Tårnby Stads- og Lokalkiv, B10738

Efter Christian II's fald i 1523 kom nogle af de danske bønder tilbage igen til gårde på Amager, og de tilbageblevne hollandske amagere blev henvist til Store Magleby. Her fik de lov til at have deres egen kirke og præst, men med reformationen må de i alle tilfælde have været protestantiske.

Christian II var på det tidspunkt fortalende for de kirkelige forandringer, der kom med Martin Luther og blev lutheraner, selvom han af taktiske

grunde konvertere tilbage til katolicismen. Det var eliten, der var optaget af spørgsmålet om de to trosretninger – ikke almindelige mennesker.

Grundloven fra 1849 kom til at sikre religionsfriheden, så almindelige mennesker kunne have en anden opfattelse af tro end den, Kongen havde.

Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.”

Den Danske Stat støttede dog stadig kun én trosretning:

Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.”

Døbefonten i Tårnby Kirke som skønnes at være fra 1100-tallet. Den har muligvis hørt til kirken altid. Det er sikkert en rekonstruktion af en dåb formentlig fotograferet i tiden 1945-1950. **Foto:** Mogens Strunge. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B10740

TÅRNBY KIRKE

I første halvdel af 1100-tallet blev Tårnby Kirke opført, som en stormandskirke med et galleri væk fra de øvrige kirkegængere og forbeholdt ejerne af kirken. Historikeren Karl-Erik Frandsen fastslog, at Tårnby Kirke må have været den eneste på Amager, da den betegnes i mange kilder som ”kirken på Amager” indtil 1370.

Tårnby Kirke var dog meget anderledes end den ser ud i dag. Bygningshistorisk har den gennemgået store forandringer, og nogle kan ses på murværket. Kirken havde oprindeligt haft to tårne, som ifølge Nationalmuseets Arbejdsmarks udgivelse altid rummede et galleri, hvor herskabet kunne sidde. Dengang var kirkeklokken i et mindre hus ved siden af kirken – og ikke i kirketårnet. De to tårne blev allerede fjernet inden år 1300, om der så slet ikke var noget tårn eller blev bygget et mere almindeligt tårn havde Nationalmuseet ikke et bud på i undersøgelsen. Det er i øvrigt ikke på grund af de to kirketårne, at Tårnby har fået sit navn, da det stammer fra ordet tjørn. Stednavne, som ender på -by, er også ældre. De stammer fra vikingetiden.

Kirken har gået fra at være katolsk til at blive protestantisk efter reformationen. De flotte kalkmalerier, hvor nogle af dem er fra 1200-1300-tallet, rækker tilbage til den katolske tid. De ældste kalkmalerier er erklæret bevaringsværdige.

Et kalkmaleri af Markusløven fra dengang hvor Tårnby Kirke var katolsk. Løven er et symbol på evangelisten Markus. Formentlig fotograferet 1945-1955.

Fotograf: Mogens Strunge
Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B10739

FOLKETÆLLINGERNE

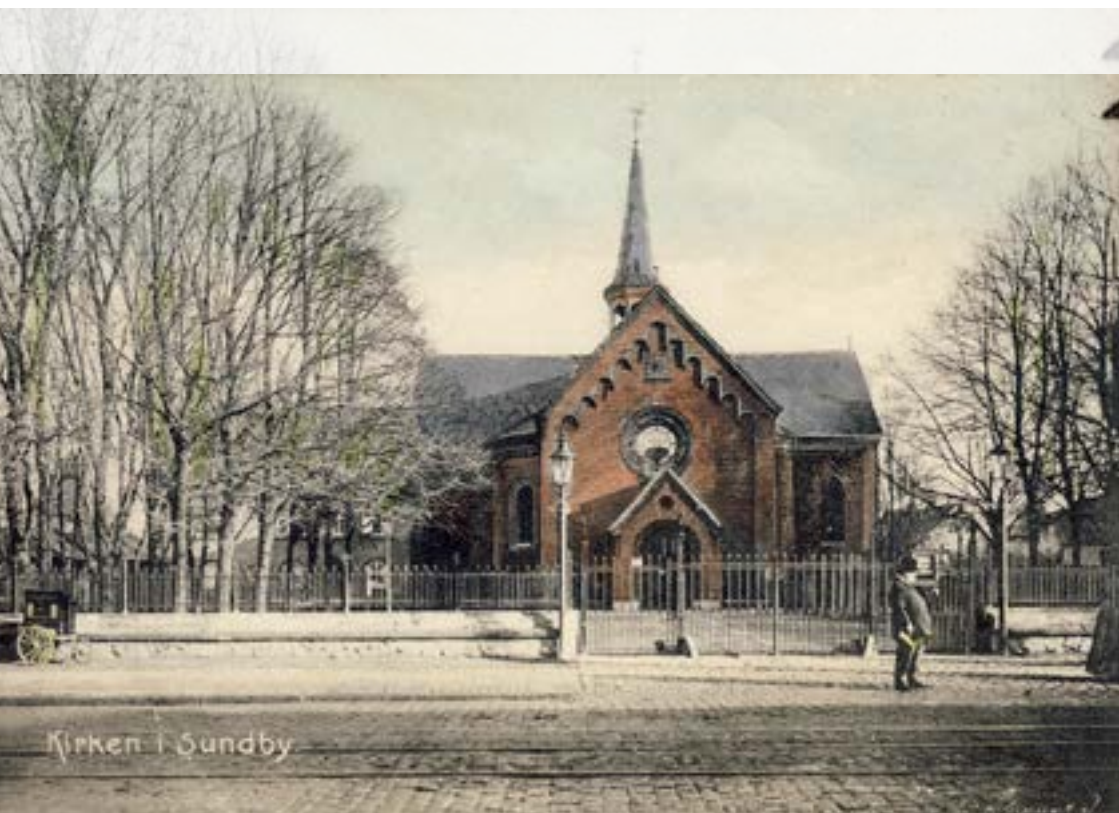
Siden religionsfriheden blev indført i 1849, blev det regelmæssigt registreret i folketællingerne, hvad den enkelte troede på. Om svaret på, hvilken trosretning vedkommende havde, så altid var sandt – det er en anden diskussion. I Tårnby Sognekommune, som var et landsogn, blev det i starten sogneprestens ansvar at registrere folk. Han blev hjulpet af eventuelle hjælpepræster, degne og skoleholdere. Med andre ord var det alle personer med ansvar overfor den lutherske tro i sognet. Det er muligvis en af grundene til at så få står indberettet med en anden overbevisning – særligt uden for det tætbefolkede Sundbyøster og Sundbyvester, hvor der kan have været mere social kontrol i mindre bysamfund.

Kirken kunne også udfylde helt praktisk behov for børnepasning – som her i Kastrup Kirkes menighedshus omkring 1912-1915. Bemærk at nogle af børnene har store huller i deres tøj. Kirken kunne også stå for at servere mad, yde konfirmationshjælp, tilbyde søndagsskole så forældrene fik lidt fri. Den har løst opgaver som velfærdssamfundet nu tager sig af. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B8647 - beskåret

I tællingen fra 1855 spørges folket første gang om tro – og det fortsætter til og med 1921. Der blev ikke spurgt om det religiøse tilhørsforhold i 1925, 1930 og 1940, men det gjorde der i folketællingen fra 1950, som endnu ikke er blevet frigivet, fordi enkeltpersoners private forhold er beskyttet af en tilgængelighedsfrist på 75 år.

Folketællinger fra perioden 1855 til 1921 med oplysninger om tro er blandt andet brugt til at finde nogle af de mennesker, der beskrives i det følgende. Også kirkebøgerne kan bruges til at finde forskellige religiøse retninger. I Tårnby Kirkebogs står alle fødte. I de ældre bøger, hvis der ikke står en dato for dåben, så er der sandsynlighed for, at barnet kan findes i en anden tros kirkebog eller i et andet sogn. Først når et trossamfund er anerkendt af staten – og selv ønsker det – kan kirken føre kirkebog over de kirkelige handlinger så som dåb, konfirmation, bryllup og begravelse.

Da Sundby Kirke blev opført i 1870, var der stor rift om sjælene i de tætpakkede arbejderkvarterer i Sundbyøster og Sundbyvester. Religionsfriheden gav blandt andet mulighed for at søge til andre udlægninger af biblen. Kirken gengivet omkring 1905. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B3254

KATOLIKKER

Da Kastrup Glasværk blev opført i 1847, kom en del af glasmagerne fra det lidt ældre Holmegaard Glasværk. I Fensmark var der en del katolikker blandt glasmagere, som kom fra forskellige områder i Tyskland. Det er sandsynligt, at deres tro flyttede med til Kastrup. Det kan dog ikke ses i folketællingerne, før end et stykke tid efter den Grundlovs sikrede frihed til tro blev vedtaget.

I folketællingen fra både 1855 og 1860 over Kastrup var alle glasværkets arbejdere optegnet som lutheranere. I tællingen ti år senere var der dukket katolikker op blandt dem – enkelte var endog gengangere fra de tidligere folketællinger, men nu stod de anført som katolikker. Det kan selvfølgelig være, at de var konverteret, men flere af de kendte slægter var på andre glasværker opført som katolske. Blandt andet i slægterne Reiter og Kaffke. I Fensmark var mange glasmagere allerede i 1860 skrevet ind i tællingen som katolikker.

I baggrunden ses det romersk-katolske drevne hospital, som dengang hed Sankt Elisabeth Hospital, foran de lave basarbygninger ved Hans Bogbinders Allé og Amagerbrogade. Dengang var også tilknyttet en katolsk kirke til hospitalet, men først i 1936-1938 blev den nuværende Sankt Annæ Kirke opført. Postkort fra 1921. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B2877

Før Grundloven var det forbudt for forældre, der bestod af en protestant og en katolik, at opdrage deres børn katolsk. Da en del af de tyske glasmagere kom ugifte til Danmark, blev de dansk gift, derfor kom der en del blandede ægteskaber. I disse blev børnene altid – i både Fensmark og Tårnby – opført som lutheranere.

I kirkebogen for den romersk-katolske Sankt Ansgar Kirke i København bemærkede præsten ved en dåb, at barnet var det første – efter religionsfriheden i 1849 – som kunne blive døbt katolsk i et blandet ægteskab mellem en protestant og en katolik.

I Tårnby kirkebøgerne blev glasmagerens børn konsekvent registreret som lutheranere, selvom kun den ene af forældrene var af den tro. Men det er ikke særligt omhyggeligt nedskrevet af tælleren, så den samme person kan skrives som skiftevis protestant og katolik, så det skrevne i folketællingen kan ikke regnes for sikkert.

BØRN AF FORÆLDRE MED HVER SIN TRO

Mere end 70 år efter den religiøse frihed blev vedtaget i Grundloven, så var der behov for en lovpræcisering. Det betød, at kommende ægtepar med hver sin tro på forhånd skal beslutte deres fremtidige børns tro.

I Ægteskabsloven af den 30. juni 1922 står der i § 18:

Naar Personer, af hvilke den ene tilhører et Trossamfund, hvortil den anden ikke hører, agter at indgaa Ægteskab, skal de træffe Bestemmelse om, i hvilken Tro Børnene af Ægteskabet skal opdrages, hvilket skal være enten Folkekirkens eller en af Parternes Tro.

Gårdejer Nicolaj Larsens børn blev formentlig alle døbt af Grundtvig og nogle i Vartov Kirke – bortset fra den ældste. I kirkebogen for Vartov kan det dog ikke ses, at familien har løst sognebånd. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B1852 - beskåret

GRUNDTVIGIANERE

Gårdejer Nicolaj Larsen var ejer af gård nr. 6 i Tårnby Landsby, men efter en storbrand i 1858 flyttede han ud af landsbyen hen til sine marker på Tårnbyvej. Nicolaj Larsen og hans kone, Ane Bendtsen, fik en datter i 1854. Hun blev døbt i Tårnby Kirke. I 1856 fik de en søn, som blev døbt af pastor Grundtvig i Slotskirken i København. Det har præsten skrevet i Tårnby Kirkebog. I 1859 fik parret sønnen, Johannes Ephraim Larsen, som blev døbt i Vartov Kirke. De øvrige børn blev også døbt i Vartov.

I værket om den kirkelige geografi fra 1849 til 1949 var Nicolaj Larsen fremhævet som den eneste vakte i Tårnby sogn. Han stod omtalt som en flittig kirkegænger i Vartov hos Grundtvig. Hvorimod den generelle kirkelige interesse – ifølge bogen – var svag i sognet især under Tårnby præsterne Krøyer 1878-1906 og Vibæk 1907-1926.

Det ser ud til, at familien Larsen brugte den lokale sognekirke, efter Grundtvig døde i 1872. Johannes blev i alle tilfælde konfirmeret i Tårnby Kirke året efter, selvom en del af den grundtvigianske menighed

Holger Suhrs gartneri på Allégården – her ses mistbænkene og medhjælperne. Det er muligvis Niels Johan Holger Suhr i midten måske omkring 1911-1916.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B247 - beskåret

fortsatte i kirken efter den berømte præst var død. Først i 1920 blev Vartov Valgmenighed oprettet, og kirken ejes af Grundtvigsk Forum.

Det blev Johannes, der overtog gården efter sin far i 1891. Nicolaj Larsen døde 1898, og kort efter solgte Johannes gården. Stedet blev kortvarigt overdraget til en anden, hvorefter Holger Suhr blev ejeren. Gården på Tårnbyvej kom senere til at hedde Allégården.

Også gårdens efterfølger, Holger Suhr, var grundtvigianer. I Amagerbogen fra 1939 står der, at han på det tidspunkt ovenikøbet sad i bestyrelsen for Vartov Valgmenighed.

Der kunne være mange grunde til at vælge en borgerlig vielse. Parret her blev viet af sognerådsformand, Richard Jakobsen, omkring 1937-1938. Han var giftefoged. Lige efter Grundlovens vedtagelse kunne en borgerlig vielse kun indgås mellem to med hver sin religion – og eksempelvis ikke fordi man ikke ville tilhøre en kirke eller tro.

Det borgerlige vielsesritual blev skrevet af J.N. Madvig, da han var kirke- og kulturminister under Grundlovens tilblivelse og de første år efter. Teksten blev brugt helt til 1970. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarliv, B1959 - beskåret

På et tidspunkt havde Jehovas Vidners en Rigssal på Randkløve Allé 87. Her fotograferet omkring 1960-1965, da de to på fortovet blev afbilledet på en gåtur rundt i kvarteret af amatørfoto grafen Jørgen Iversen. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B567 - beskåret

Holger Suhr blev gift med Kristiane Fabrin og fik børnene Arne og Inger Margrethe. Holgers Suhrs kone døde imidlertid i 1927, og han giftede sig igen i 1934 med Marie Thyssen – først hos giftefogeden i Tårnby Kommune, derefter i en kirke på Sjælland. Deres datter, Hanne Kirstine Suhr, blev døbt i Vartov Kirke i 1935. Både Inger Margrethe og Hanne Kirstine blev tillige gift i Grundtvigs gamle kirke. Da Holger Suhr døde i 1968, blev han begravet fra Vartov Kirke.

Nogle grundtvigianere forblev under folkekirke, hvor andre oprettede frimenigheder omkring en præst eller en kirke som ikke hørte under folkekirken. Vækkelsen tog udgangspunkt i N.F.S. Grundtvigs udlægning af biblen. Det var den ene af 1800-tallets vigtigste bevægelser. Den anden var Indre Mission.

BAPTISTER

Der opstod en stærk menighed af baptister på Amager. I 1887 blev Salems Kapellet bygget, mens Sundbyvester stadigvæk var en del af Tårnby. Der var tidligere blevet missioneret og holdt møder fra forskel-

Salems Kapellet lå på Ny Vestergade, senere Islandsgade, indtil gaden helt forsvandt for at blive til Skotlands Plads. Dengang var Sundbyvester en del af Tårnby Sognekommune. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B6556

lige adresser i Sundbyvester. Indtil 1900 boede medlemmerne af menigheden hovedsageligt i Sundbyøster og Sundbyvester, men ikke forstanderne og prædikanterne – de kom fra andre danske Baptist menigheder. Senere blev den større Købnerkirken bygget, som stadigvæk ligger i Shetlandsgade. Den blev indviet i 1939 – 100 år efter baptisterne blev etableret som frikirke i Danmark. Baptisterne havde i starten oplevet at blive fængslet og pålagt bøder for deres tro, indtil religionsfriheden blev indført. Nogle børn blev tvangsdøbt, selvom baptisterne tror på en bevidst stillingtagen til at blive døbt.

I Tårnby Kirkebog finder vi en udøbt pige, Thora Hansen, hvor præsten skrev, hun var baptistbarn. Det var sikkert for at forklare, hvorfor hun ikke var blevet døbt i 1854. Hende forældre, husmand Hans Christian Hansen og Thrine Sørensen boede i Sundbyvester. De stod også som baptister. Desværre døde Thora, inden hun blev et år.

Selvom religionsfrihed blev indført med Grundloven i 1849, var der alligevel nogle kontroverser omkring, hvem der måtte hvad. I 1894 fik menighedens forstander en bøde, fordi han havde bedt på en kirkegård ved en begravelse.

For at missionere bedre i Kastrup oprettedes i 1942 en lille sal i kælderen på en villa i Hyben Allé 5. Her boede Ester og Chr. P. Olsen, og de lagde plads til menighedsarbejde i deres hjem. Der var både søndags-skole, juniorarbejde og to åbne møder om måneden. Det bar frugt – det år kom 14 nye til menigheden.

I 1955 underskrev Tårnby Kommunes daværende borgmester Richard Jakobsen en aftale mellem en baptist og en lutheraner om deres eventuelle fælles børns tro. Det var formentlig i sin egenskab af at være giftefoged, at borgmesteren havde denne rolle. Den tidligere omtalte lov fra 1922 tydeliggjorde det valg, forældrene havde.

Kig ud over Hyben Allé fra 1932 – på det tidspunkt er villaen i nr. 5 slet ikke opført endnu, men små 10 år efter den blev bygget, er boligen udgangspunktet for en anneksmenighed for baptister i Kastrup. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B4773 - beskåret

SIDSTE DAGES HELLIGE

I folketællingen 1855 var der med en hurtig sammentælling omtrent 32 personer, der blev kaldt mormoner i Tårnby Sognekommune. Der var blandt andet to af Kastrupgårds tjenestefolk registreret med en anden tro end den lutherske – en tjenestekarl og en tjenestepige, der begge var Sidste

På trods af hvor mange år der har boet troende på Jesu Kristi Kirke her på Amager, gik der lang tid førend de fik en egentlig kirke på øen - nemlig i 1954 på Kretavej. Fotograferet i 1997. **Fotograf:** Flemming Lamberth. **Foto:** Privateje

Dages Hellige. Mormon er et øgenavn, som trosretningen ikke selv bruger. De Sidste Dages Hellige mener, at mennesker der slægtsforsker får mere åndelighed, forståelse overfor slægten – både i forhold til de døde slægtninge og den nutidige familie som hjælpes ad med at finde ud af slægtsforholdene. Det er således De Sidste Dages Hellige, der har været med til at gøre slægtsforskning mere tilgængeligt blandt andet ved at gøre kirkebøger og folketællinger i Danmark digitale.

I Sundbyvester et sted kaldet Rasmussens baghus kan vi således i folketællingen fra 1855 se, at arbejdsmand Hans Bertelsen boede med sin kone Hanne Marie Thomsen og deres 1-årige datter. Begge forældre var født i Slesvig, så de har allerede været på en lang rejse.

Pigen står desuden i Tårnby's kirkebog over fødsler, hvor Cecilie Marie Dorthea Bertelsen født den 9. juni 1854 kom til verden. I kirkebogen står der ingenting om dåben og fadderne. Det forklares ved at notere, at forældrene er mormoner og Cecilie er mormonbarn.

Hvad der videre er sket med familien, vides ikke, men mange tog til USA, hvor der var en langt større menighed.

Langt senere fik Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige opført en kirke på Kretavej, men det var så sent som i 1954.

REFORMERT

I folketællingen 1855 blev det også noteret, at Scheel – ejeren af Kastrupgård på det tidspunkt – var reformert. Det er en anden retning af protestantisme end den evangelisk-luthersk, som er den danske folkekirke. De reformerte blev også kaldt kalvinister eller huguenotter, alt efter hvilket område de kom fra.

I Danmark fik de reformerte lov til at udøve deres religion allerede fra 1685 – længe inden Grundloven. Det skyldes, at dronning Charlotte Amalie selv var kalvinist og hun opnåede religionsfrihed, ligesom også hendes hof og senere andre kalvinister fik det. Dronning Charlotte Amalie var gift med kong Christian 5.

Der var knyttet søndagsskoler til mange kirker. Her er det Luthersk Missions søndagsskole i Tømmerup, der er samlet omkring 1930-1935. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B4954

LUTHERSK MISSION

Efter religionsfriheden opstod en lang række nye bevægelser og trosretninger blandt andet Luthersk Missionsforening. Menigheden omkring den var ret stærk på Amager. De fik således bygget et menighedshus i 1915 på Kirkegårdsvej i det tidligere Sundbyøster. De begyndte som en protest mod den måde kirken var blevet på, alligevel forblev Luthersk Missionsforening delvis inden for folkekirken.

På Amager blev en gruppe mænd vakt i 1863 ved læsningen af bogen *Åndens Skattekammer*. Flokken begyndte at mødes til bøn, sang og læsning af især Luthers skrifter.

I 1867 samledes blandt andet Venneflokket fra Amager til et møde i Vingårdstræde, hvor vækkelsesprædikanten Christian Møller fra Bornholms Forening til Evangeliets Fremme talte. På mødet stiftedes Luthersk Missionsforening. En af medstifterne var Jan Crillesen, der med sine brødre Ole og Jens, deltog i vækkelsesmøder i deres barndomshjem ved Hedegårdsvej. Dengang var Sundbyøster og Sundbyvester en del af Tårnby Sognekommune.

Jan Crillesen og hans kone, Ane, startede i 1875 en søndagsskole i hjemmet i Spaniensgade. I slutningen af 1870'erne blev han litteraturmissionær. Han gik fra hjem til hjem for at sælge kristne bøger og forkynde. Hans første tur gik til Store Magleby, hvor han besøgte alle gårdene, men ingen var interesserede. Det gik bedre i Dragør.

Jan Crillesen blev senere vækkelsesprædikant. Hans bror, Jens, startede i 1879 en søndagsskole i barndomshjemmet ved Hedegårdsvej. Det fortælles, at der kom mere end 200 børn. Der blev ligeledes oprettet søndagsskoler i Tårnby og i Tømmerup, hvor der også der blev bygget et menighedshus.

Den Lutherske Mission har en del frimenigheder uden om folkekirken og lægger ofte de kirkelige møderne, når der er søndagsgudstjenester, så trosretningen er mindre loyal over for folkekirken end Indre Mission.

Amatørs scenen Tilje opsatte stykket *Ordet* af Kaj Munk. Der blandt andet skildrer den religiøse kamp mellem Indre Mission og grundtvigianerne. Deres amatørskuespil blev opført på Skottegårdsskolen i 1961.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarliv, B2368

INDRE MISSION

Den anden store vækkelsesbevægelse, der forblev inden for folkekirken, er Indre Mission. Netop af den grund kan deres særlige forhold til Jesus, biblens ord og missionen ikke ses i folketællingerne. Der var mange præster, der sluttede sig til retningen. For Indre Mission er det væsentligt at leve et kristent liv ud fra biblen.

Der var mange i Indre Mission, der udførte en stor indsats under Anden Verdenskrig i modstandsbevægelsen. Særligt var de med i Kirkens Front, som sørgede for maddepot og nødlazaret til en væbnet kamp,

Ved befrielsen var der mange opgaver for modstandsbevægelsen at tage sig af. Ingen vidste om det ville blive til en væbnet kamp mod den besættende magt. Kirkens Front oprettede depoter i kirkerne, men de bevogtede også flere kulturinstitutioner i København.

Her var det dog modstandsfolk, der var på vej til at hente en stikker på Kastрупvej. Det var formentlig den 5. maj 1945. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B1211

hvis besættelsesmagten ikke ville overgive sig. Desuden sørgede Kirkens Front for et vagtværn til præster og universitetsfolk, der var forfulgt af nazister og deres sympatisører. Hovedparten var medlemmer af Indre Mission, KFUK og KFUM. Blandt de københavnske kirker, der var involveret i Kirkens Front, var tre i Sundby: Filips Kirke, Højdevangs Kirke og Simon Peters Kirke.

Indsatsen er dog aldrig rigtig blevet anerkendt blandt de øvrige modstandsfolk – og heller ikke i efterkrigstiden. Her herskede en mere national fortælling om modstandsarbejdet frem for, at der også kunne være en religiøs bevæggrund til modstanden.

Tage Schack var lige blevet indsat som præst for den nybyggede Simon Peters Kirken i 1944. Han havde i næsten 10 år været i nabokirken – Filips Kirke. Han havde lige begravet en kvindelig stikker, der i første omgang overlevede modstandsbevægelsens attentat på hende, hvorefter hun blev bragt til Sundby Hospital. Her havde modstandsfolkene heldet med sig. Hendes søn var med i det tyske hjælpepoliti, Hipo.

Præsten blev formentlig skudt, fordi han ikke ville sige noget personligt til begravelsen, da han ikke kendte den afdøde kvinde. I stedet holdt han en almindelig prædike. Det blev måske taget fortrydeligt op. Mordet på ham kunne også være et decideret clearingmord, som blandt andre præsten Kaj Munk var.

Efter mordet på Tage Schack den 10. april 1945 tilbød Kirkens Front et natligt vagtværn, som telefonisk kunne tilkaldes af alle præster i København.

Tage Schack var medstifter af tidsskriftet Tidehverv, der dengang blandt andet brugte den danske filosof Søren Kierkegaard som udgangspunkt. Han havde et andet syn på, hvordan biblen skulle forstås end Indre Mission.

Tårnby Kirkes præst var inviteret til 75-års jubilæum for Indre Mission i København den 15. februar 1940. Det kan læses i Birgit Strunges dagbog, hvor nogle år er blevet digitaliseret. Mogens Strunge fotograferet omkring 1936-1938. **Foto:** Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B9425

FOLKESKOLEN OG TRO

Der blev i lang tid terpet katekismus og salmer tilhørende folkekirken i folkeskolen. Eleverne blev undervist i den evangelisk-lutherske tro i hele deres skoletid. Først i 1937 fik forældre mulighed for at få deres barn fritaget for folkeskoleundervisning i kristendom. Alternativt skulle barnet gå i en friskole med samme religiøse ståsted som forældrene. Frem til folkeskolereformen i 1975 var en kristen opdragelse en del af skolens formål.

Det har taget utrolig lang tid fra religionsfriheden blev indført i 1849, førend folkekirken ikke længere var en integreret del af folkeskolen.

Den lokale pressefotograf, Preben Jensen, har omkring 1970 fotograferet to soldater fra Frelsens Hær i gang med at samle penge ind til velgørenhed.

Fotograf: Preben Jensen.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B10748 og B10749

TÅRNBY STADS- OG LOKALARKIV

På hjemmesiden "lokalarkiv.taarnby.dk" kan du finde flere historier.

TÅRNBY-RUMMET, HOVEDBIBLIOTEKET

En del trykt materiale kan du finde i Tårnby-rummet på Tårnby Hovedbibliotek, Kamillevej 10. Du kan på "arkiv.dk" se de lokalhistoriske fotografier fra Tårnby.

MIDT PÅ AMAGER OG KASTRUP GLAS på Kastrupgårdsamlingen, Kastrupvej 399. På "kastrupgaardsamlingen.dk" kan du se åbningstiderne.

UDSTILLINGSCENTRET VED DIGET er åbnet med helt nye udstillinger på gården Ved Diget 26. På "lokalarkiv.taarnby.dk" kan du se åbningstiderne.

Da Grundloven fyldte 100 år, blev det festligholdt på alle måder. Med Anden Verdenskrig så tæt på med al dens ufrihed var der stor vilje til at festligholde begivenheden. Skoleklasser på Kastrupvej ud for Kastrupgård på vej til Bredegård, hvor festen den 5. juni 1949 blev fejret med optog, skuespil og fyrværkeri.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B1807

Vil du skrive om din tid i en kirkelig forening?

Arkivet vil meget gerne høre nærmere om søndagsskoleliv, menighedsarbejde og andet frivilligt arbejde i en religiøs sammenhæng. Ligesom arkivet altid gerne vil modtage fotografier, der kan fortælle mere om historien.

Skriver du om emner, du ikke vil have udgivet, kan arkivet båndlægge din erindring, så den først kan offentliggøres, når du ønsker det.

Du kan også fortælle, hvad du ved om de billeder, der er i dette Glemmer Du. Skriv til arkivet på arkiv.hb@taarnby.dk og fortæl din egen historie.